

Liublino unija XXI a. Lietuvos istoriografijoje

Elmantas Meilus (paskaita skaityta 2011.05.10 Liubline bendro Lietuvos ir Lenkijos istorijos ir geografijos vadovėlių komisijos posėdžio metu)

Deja, per pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje nepasirodė nei vienos specialios mokslinės monografijos, net straipsnio, skirto tik Liublino unijai. Tiesa, tūkstantmečių sandūroje pasirodė prof. M. Jučo darbas skirtas išanalizuoti visas Lenkijos ir Lietuvos unijas, kuris, beje, buvo išverstas ir į lenkų kalbą¹, kuriame Liublino unijos problema tarsi paskęsta tarp gausybės kitų problemų. Todėl čia aptarsime tik kelių autorių Lietuvos istorijos knygas (tame tarpe ir minėtą M. Jučo kn.), nors kai kurios iš jų pasirodė dar XX a. pab., kuriose plačiau ar siauriau liečiama ši unija.

2000 m. pasirodžiusios prof. M. Jučo kn. *Lietuvos ir Lenkijos unija (XIV a. vid. – XIX a. pr.)* pratarmės pabaigoje autorius rašo, kad jis apgailestauja dėl to, jog dar sovietmečiu (Kaunas, 1970 m.) išleistoje kn. *Nuo Krėvos sutarties iki Liublino unijos*, „tuomet, neturėdamas duomenų ir sekdamas kitais autoriais, rašiau apie unijos žlugimą dar iki Lietuvos prijungimo prie Rusijos“. Na, manau, kad autorius šiek tiek blefuoja, jog „neturėjo duomenų“, tiesiog rašė kaip tuo metu (1970 m.) reikėjo, kitaip nebuvo galima (nebent nieko nerašyti). O reikėjo parodyti, kad įvairios Lietuvos unijos su Lenkija, t.y. vakarietiškos, katalikiškos kultūros kelias buvo nenatūralus, tarsi nutraukęs jau įvykusi Lietuvos suartėjimą su rytais ir bizantiška kultūra bei natūralų slinkimą Maskvos link. Todėl sovietmečiu labai tiko jau nuo XIX a. lietuvių istoriografijoje susiformavusi ir vyravusi (pvz. S. Daukantas) bei prasitęsusi tarpukaryje mintis, kad unijos su Lenkija mums iš esmės atnešė tik blogą ir galiausiai privedė prie mūsų valstybės žlugimo. Sovietmečiu ši teorija buvo koreguota tik tiek, kad mes, t.y. *liaudės masės* bei kai kurie patriotai iš bajorų, visai priešingai tokiam keliui ir, galiausiai, vos ne natūraliai tos unijos žlugo ir mes grįžome ten, kur mus kreipė natūrali gravitacija – į rytus. Tiesa, tarpukariu jau pasirodė ir kitokių unijos interpretacijų (pvz., I. Lappo, A. Šapokos darbai²), kuriose pirmiausiai akcentuojamas LDK valstybingumo apribojimas, bet ne visiškai jo sunykimas, nors ir toliau nemažai dėmesio skiriama lenkėjimo procesams.

Geras pvz. Lietuvoje egzistuojančio tęstinumo istoriografijoje su sovietmečiu yra *Visuotinėje Lietuvių enciklopedijoje* (T. XIII, V., 2008, p. 499-500) išspausdintas R. Jaso (praėjus 6 m. po autoriaus mirties) str. apie Liublino uniją, konstatuojantis, jog LDK ir LK susijungė į *federacinę* Respubliką. Iš esmės tas pats str. (tik nepasirašytas) jau buvo išspausdintas dviejuose paskutinėse sovietmečiu išėjusiose Lietuvoje enciklopedijose, šiek tiek pakeistas (pvz. išmetus įvairias sovietmečio ideologines klišes apie lenkų feodalus bei jų agresiją į Rytus ir pan., gal jos į autoriaus tekstą buvo sudėtos sovietinių redaktorių?), išvardijant pagrindinius faktus ir pabaigoje konstatuojant, kad *LDK valstybingumas ilgainiui ėmė silpnėti... Sustiprėjo lenkų kalbos ir kultūros skverbimasis į LDK, jos bajorų, miestiečių lenkėjimas*. O, kad iki tol tie bajorai bei miestiečiai „rusėjo“ lyg ir nieko tokio... Beje, lietuviškoje *Vikipedijoje* apie šią uniją rašoma, kad buvo sudaryta *valstybių konfederacija* ir t.p. konstatuojama, kad susidarė palankios sąlygos lenkų kalbai ir kultūrai skverbtis į Lietuvą, o bajorams ir miestiečiams lenkėti³.

¹ Jučas M., *Unija litewsko-polska (ze srody XIV w – początek XIX)*, Warszawa, 2004.

² Lappo I., *Lietuva ir Lenkija po 1569 metų Liublino unijos*, Kaunas, 1932; Šapoka A., *Lietuva ir Lenkija po 1569 metų Liublino unijos*, Kaunas, 1938.

M. Jučas parodo, kad 1501 m. Melnike lenkai lietuviams pristatė savo unijos koncepcija, kurios esmė: „viena tauta, arba vienas kūnas ir viena galva“, kuriai pritarė Ldk Aleksandras ir lietuvių delegacija, bet nepatvirtino LDK Ponų taryba. Bet *sunkus Lietuvai Livonijos karas privertė lietuvius realizuoti(???) 1501 m. uniją*. 1564 m. prasidėjusiose derybose lietuviai atmetė lenkų pateiktą projektą, kuriame bandomi įtvirtinti Lenkijos unitarinės valstybės principai. Lenkai padarė kompromisą, palikdami Lietuvai teritoriją, vykdomąją valdžią, atskirus teismus ir teisę. *Liublino unijos aktas paliko tokią nuostatą ir patvirtino tik bendrai renkamą valdovą – karalių ir bendrą seimą ... sukūrė federacinę dviejų valstybių Respubliką* (p. 265, 368). Nors šiam aktui dėl skirtingų priešasčių prieštaravo abiejų pusių ponai, bet pritarė visi LDK seimeliai. *Ne lietuvių separatizmas, o valstybinis partikuliarizmas unijos rėmuose buvo deklaruojamas tuose seimeliuose*. M. Jučas tvirtina, kad unijos aktas sukūrė *patrauklų valstybės modelį... garantavo Lietuvai valstybinių institucijų neliečiamumą, tapo lietuviams šventas(!!!, o 1655 m. Kėdainiai?)*. Labai įdomi autoriaus mintis, kad *Lietuviai šiuo aktu du šimtus metų gynėsi nuo per didelių lenkų ponų pretenzijų* (p. 265). Apžvelgęs LDK seimelių ir teismų veiklą autorius konstatuoja, kad *Nėra jokių abejonių dėl unijos naudos ir reikalingumo* (p. 368). *Seimeliuose buvo pabrėžiama, kad Lietuva tuo ir skiriasi nuo Lenkijos provincijų, kad turi savo ministrus* (p. 369). Abejojama ir Lietuvoje įsivyravusia nuomone, kad unijoje lietuviai *prarado savo aristokratiją. Bet tuomet neaišku, kodėl Lietuvos bajorai, tapę vieno luomo ir vienos tautos su lenkais, gynė atskirą valstybę* (p. 305). Pabaigoje autorius konstatuoja, kad lietuviai *iki Liublino unijos spėjo įtvirtinti Lietuvos valstybingumą... Realios unijos laikais politinė tauta sugebėjo išsaugoti savitą požiūrį į valstybinį ir tautinį atskirumą* (p. 370).

Z. Kiaupa, J. Kiaupienė ir A. Kuncevičius *Lietuvos istorija iki 1795 metų* (V., 1998) savo knygoje ne kartą liečia Liublino unijos klausimą (apie tai čia rašė J. Kiaupienė). Pagrindine priežastimi skatinusia uniją nurodomas Livonijos karas (p. 222, 224, 227). Akcentuojama, kad 1564 m. prasidėjusiose derybose lietuviai reikalavo tik *dalinės unijos sudarymo*. *Jų nuomone, dvi valstybes galėtų jungti vienas valdovas ir bendra užsienio politika* (p. 222). Pabrėžiama 1563-1566 m. pasikeitusi vidinė situacija LDK, kai buvo įvykdyta teismų bei administracinės reformos ir taip patenkinti pagrindiniai LDK bajorų reikalavimai (p. 223). Po šių reformų lietuvių bajorija *pasisakė už Lietuvos valstybės nepriklausomybę garantuojančių dviejų savarankiškų valstybių sąjungą* (p. 224-225). Konstatuojama, kad *teisės požiūriu Liublino unija buvo tarptautinė sutartis, kurią sudarė 2 valstybės, turėjusios tik bendrą valdovą... Formaliai žiūrint, atrodytų, kad Liublino unija buvo laisva valia sudaryta tarpvalstybinė sutartis. Realiai – tai buvo dalinės prievartos prieš LDK aktas* (p. 226). Pabrėžiama, jog LDK buvo priversta daryti nuolaidas, kurios apribojo modernėjančios valstybės suverenitetą. Taip pat pažymėta, kad ši nevienalytė, daugiatautė ir renkamų monarchų valstybė, jau nebeatitiko XVI a. II-e pus. Europoje įsivyravusių nacionalinių ir centralizuotų valstybių modelių, todėl joje jau buvo užprogramuotos nuosmukio prielaidos (p. 226, 350). Autorės nuomone, unija liko nepatenkinti tiek lenkai, nes nepavyko visiškai inkorporuoti LDK į LK, tiek lietuviai, nes buvo priversti prisiekti unijai, todėl tai *virto sunkiai peržengiamu slenksčiu visoje tolesnėje abiejų valstybių santykių istorijoje* (p. 227). Tokiu atveju kyla klausimas, kaip gi tokia valstybė išsilaikė daugiau, kaip 200 m. ir ar tai tikrai buvo viena iš svarbių jos žlugimo priežasčių? Nors ir akcentuojama, kad dėka atskirų vyriausybių abi pusės unijoje išlaikė *valstybingumo ir didelio savarankiškumo galimybes... kad Liublino unija buvo kompromisinė*, bet unijos aktai užfiksavo tokia situaciją, kad Lenkija joje vyravo, tarsi pasisavinio *unijos subjekto statusą, o LDK*

³ Žr. 2011.05.08.

tarsi nustumta į unijos objekto būklę (p. 231). Tai visų pirma lėmė bendri seimai Lenkijoje, karūnavimas tik Krokuvoje bei lenkų siekis viską suvienodinti tik pagal LK modelį. Toliau konstatuojama, kad 1572-1576 m. įvykiai *parodė Liublino unijos gyvybingumą. LDK politikai rimtai siekė ją ne išardyti, o sutvirtinti LDK padėti*. Autorių nuomone įvairios išgautos nuolaidos vertė peržiūrėti *LDK valstybingumui nepalankių unijos aktų vietų peržiūrėjimą, pabrėžė dualistinę Respublikos esmę ir parodė, kad su tuo reikia skaitytis* (p. 234). Kad tuo metu buvo suformuluoti ir teisiškai įtvirtinti svarbiausi valstybės ir visuomenės santvarkos elementai (Henriko artikulai), kurie vėliau, kartu su *pacta conventa* labai sumenkino valdovo institucijos reikšmę (p. 234, 254, 262). Vėliau buvo priimtas III Lietuvos Statutas, *ir simbolinis, ir realus ypatingos LDK vidinės sąrangos, LDK kaip valstybės statuso Respublikoje įgyvendinimo įrankis ir laidas* (p. 239). Pažymėta, kad silpnėjant valdovo reikšmei, atitinkamai didėjo abiejų valstybės dalių ministrų reikšmė, o valdovas mažai galėjo juos paveikti (p. 255, 257). Iki XVII a. pab. kai kurie LDK ministrai turėjo daugiau galių nei LK, bet 1697 m. tai buvo suvienodinta, bet, autorių nuomone, iš esmės tai nieko nekeitė, nes *valstybiniai LDK ir Lenkijos santykiai Respublikoje jau buvo nusistovėję* (p. 258). Atkreipiamas dėmesys į LDK vyriausius suvažiavimus ir į tai, kad bendruose Respublikos seimuose LDK reikalai dažniausiai buvo svarstomi atskirai ir priimamos atskiros konstitucijos, o tai reiškė valstybingumo įtvirtinimą ir apsaugą (p. 259-261). Bet kartu pabrėžiama, kad *labai platūs seimelių įgaliojimai žlugdė valstybės valdymą*, kaip ir seime įtvirtinta vienbalsiškumo *liberum veto* teisė (p. 261, 262, 267). Nežiūrint unijoje deklaruotos vieningos Respublikos užsienio politikos, visa eilė faktų ir veiksnių parodo ir gan savarankišką LDK užsienio politiką, ypač jos artimiausių kaimynų atžvilgiu (p. 263-266).

Aptardami I-ą ketvirtį amžiaus po unijos, autoriai rašo, kad tai kas įvyko *rodė, kad LDK visuomenė pasirengusi būti unijoje su Lenkija, tačiau ji nenori prarasti savo teisių ir sugeba apginti savo interesus, išsaugoti savo identitetą* (p. 323). Vis dėlto, galiausiai konstatuojama, kad unijos bei kitų faktorių išdavoje, *vyko kultūrinė polonizacija, bet ir politikos sferoje Respublika pamažu ėmė virsti Lenkija* (p. 268). Nors apibendrinant visą laikotarpį, autoriai pažymi, kad faktiškai iki pat ATR žlugimo, ją sudarė dvi valstybės – LK ir LDK bei dvi „politinės bajorų tautos“ (p. 348, 350). Bet integraciniai procesai buvo ženklūs ir, kad nežiūrint visų nesutarimų unija išsilaikė virš 200 m. rodo, jog abi pusės buvo ja suinteresuotos (p. 350).

Prof. E. Gudavičiaus *Lietuvos istorija, T. I: Nuo seniausių laikų iki 1569 metų* (V., 1999) visų pirma aptartos priežastys privedusios prie Liublino unijos. Poskyryje „Varšuvos recesas“ yra labai svarbus pastebėjimas, kad lietuvių šlėkta prie Vitebsko 1562 m. išreikšdama norą unijos su Lenkija, visų pirma siekė karinės pagalbos, o pati unija buvo suvokiama, kaip lygiateisių sąjunga išlaikant abiejų valstybingumą. Taip greta lenkų siūlomo aneksinio modelio ir lietuvių ponų uniją atmetančio modelio, atsirado realus lygiateisės sąjungos modelis, jis leido siekti kompromiso. Šį modelį suformulavo Jonas Chodkevičius, o Varšuvos seime panaudojo Radvila Juodasis, atremdamas lenkų aneksionistinius siekius. Lietuviai atkakliai gynė valstybingumą saugančius punktus – atskiros viešosios gerovės, atskirus seimus ir atskirus urėdus. Lietuviai galiausiai išvažiavo, o likę lenkai įkalbėjo Žygimantą Augustą pasirašyti jų siūlomos unijos variantą.

Poskyryje *1564-1566 m. administracinė reforma* parodyta, kaip lietuvių ponai, norėdami apraminti bajorų unijinius siekius, atsisakė dalies savo privilegijų ir sutiko įgyvendinti administracines bei teismų reformas. Sekančiame poskyryje parodyta, kaip Vohinės (Palenkėje) seime lietuviai

prikalbėjo Žygimantą Augustą pasirašyti aktą kuriuo įsipareigojo išsaugoti Lietuvos valstybingumą. Taip važiuodami į bendrą seimą lietuviai gavo teises garantijas pakeičiančias Varšuvos seimo dvi prasmybes.

E. Gudavičius paskutinį knygos poskyrį pavadino simboliškai *Liublino tragedija* (p. 634-645), nors iš teksto taip ir nematyti kur ta tragedija buvo. Išsamiai ir įdomiai aprašytas seimo darbas, vykę debatai bei lenkų pusės unijos projektas, kuris *skelbė vieną valstybę, sudaromą ne Lenkijai ir Lietuvai susijungus, o Lietuvą prijungus prie Lenkijos*. Lietuviai tuo tarpu pateikė lygiateisių partnerių unijos projektą, kuriuo pasipiktino lenkai, lietuvių išvykimas bei LDK Palenkės ir ukrainietišku vaivadijų prijungimas prie LK. Įdomus autoriaus pastebėjimas, kad *net ir lenkų seimas nedrįso taikyti visai didžiajai Lietuvos kunigaikštijai inkorporavimo aktu, kaip tai padarė su keturiomis silpniausiais su ja susijusiomis vaivadijomis. Tuo tikslu buvo rengiamas specialus egzekucijos aktas... Faktiškai šiuo aktu buvo skelbiami du visiškai nesuderinti ir prieštaraujantys vienas kitam dalykai: Lietuvos valstybingumą įtvirtinančios realijos ir jo panaikinimo deklaracija*. Galiausiai konstatuojama, kad šio akto neveiksmumą patvirtina tai, kad jo vėliau niekam neprireikė ir jis buvo pamirštas. Abiems pusėms liko vienintelis kelias – derybos, kurių eiga bei argumentai taip pat išsamiai pateikiami, ypač išryškintas Žemaitijos seniūno Jono Chodkevičiaus vaidmuo jose. Autoriaus nuomone *svarbiausi unijų konkretizuojantys postulatai buvo pritaikyti atskiram kiekvienos šalies valstybingumui išlaikyti. Todėl ten, kur buvo numatytos bendrybės, jos faktiškai reiškė dualizmą. Tokios buvo formulės, numatančios bendrą sutarčių sudarymą, bendrą pasiuntinių siuntimą*. Pabaigoje jis reziumuoja, kad *Lietuvos delegacija mato situacijoje sugebėjo pasiekti pato rezultatą. Lietuvos valstybingumas buvo išsaugotas, tačiau jis liko suvaržytas dualistinėje konfederacijoje su kur kas pajėgesniu šios konfederacijos partneriu. ... Lietuva išliko politiniu subjektu, bet jos ir lietuvių tautos raidai lemiamą įtaką darė Lenkija*.

Prof. Z. Kiaupa savo *Lietuvos valstybės istorijoje* (V., 2004, 2006) Liublino unijos problemos nušvietimui skyrė poskyrį (p. 93-97). Analizuodamas priešunijinį laikotarpį, autorius akcentuoja lietuvių nenorą prarasti lenkų pagalbą prieš rusus bei lenkų baime netekti ekspansijos į LDK erdvės. Aprašomos prasidėjusios derybos, jų eiga, nesutarimai bei abiejų pusių pozicijos, lietuvių pasitraukimas ir ukrainietišku vaivadijų bei Palenkės atplėšimas. Po 1569.07.01 pasirašytos unijos, autoriaus nuomone - kompromisinės, *buvo sukurtos institucijos, jungiančios Lietuvą ir Lenkiją į vieną valstybę – bendri valdovas ir seimas, bet jos unijoje neišnyko, išlaikė valstybingumą ir savarankiškumo galimybes. ... Unijos aktuose matyti Lenkijos siekis jei ne prijungti Lietuvą, tai bent vyrauti jungtinėje valstybėje, pasisavinti unijos subjekto statusą, verčiant Lietuvą lyg jos objektu*. Apibendrinamas tą laikotarpį autorius rašo: *Lietuva, nors ją paliko valdovas, atlaikė lenkų spaudimą, siekė vieną bendrą valstybę, kurioje Lietuva būtų atsidūrusi kaip Lenkijos provincija, pasiekė kompromisą, išsaugojo Lietuvos didžiojo kunigaikščio titulą, valstybės antspaudo instituciją, apskritai valstybę* (p. 99). O apibendrinamas visą LDK istoriją, autorius vėliau prideda: *Lietuva savo valstybingumą akylai saugojo ir gynė nuo Lenkijos inkorporacinių, vėliau hegemonistinių siekių, Lietuvos politinių sluoksnių kalbinė ir kultūrinė polonizacija neišviro į politinę*.

Žinomame dviejų lietuvių prof. Z. Kiaupos ir J. Kiaupienės bendrame darbe su lenkų prof. A. Rachuba – *Historia Litwy. Dwuglos polsko-litewski* (Warszawa, 2008), taip pat yra skyrius skirtas Liublino unijai (p. 289-292), kuriame išdėstyta lietuvių autorių pozicija. Čia pirmiausiai aptariami

skirtingi šios unijos vertinimai Lenkijoje (teigiami) ir Lietuvoje (neigiami). Toliau trumpai paminima, kaip buvo ruošiamasi bendram seimui ir plačiau aptariama, kaip jis vyko, akcentuojant pačių derybų eigą, bet ne abiejų pusių projektų skirtumus. Pavyzdžiui, apie lenkų aneksionistinius planus užsimenama tik vieną kartą, kai rašoma apie lietuvių pasitraukimo iš seimo priežastis. Paminėta įdomi Volynės šlėktos 1569.03.29 peticija, kurioje stebimasi, kaip Lenkijos karalius galėjo ne sau priklausančias žemes prijungti prie savo karalystės. Apibūdindami pačią uniją autoriai rašo: *Nowe panstwo nie stalo się panstwem unitarynym. Tworzące Rzeczpospolitą organizmy polityczne – KP i WKL – nie zniknęły, zachowały swoją państwowosc i możliwość wyrażania swojego stanowiska. Unia lubelska była kompromisem, który w istocie nie zadowolal politykow ani Polski, ani Litwy. Polsce nie udalo się przeprowadzić dlugo oczekiwanej całkowitej inkorporacji państwa litewskiego. ... Udalo się też osiągnąć najwaźniejszy w tamtym czasie cel – Litwa nie stala się Nową Polską, zachowala waźne atrybuty państwa – terytorium, tytuł WKL, pieczęć państwową, system prawny.*

Prof. A. Bumblauskas savo gausiai iliustruotoje *Lietuvos istorijoje 1009-1795* (V., 2005) mums rūpimą temą aptarė dvejuose skyreliuose *Liublino unija* (p. 256-257) bei *Liublino seimas ir Jono Chodkevičiaus diplomatija* (p. 258-259). Autorius pažymi, kad LDK turėjo *rinktis tarp unijos su lenkais ir pasidavimo Rusijai*. Pabrėžiama, kad pasirinkta Lenkija, bet apkarpytas suverenitetas. Autoriaus nuomone *ryšį tarp LDK ir Lenkijos galima vadinti federacija, o turint omeny vėliau seimuose įsigaliojusi „liberum veto“ ... - konfederacija, t.y. tokia sąjunga, kai nėra bendros valdžios institucijos, kurios nutarimai nariams privalomi*. Akcentuojama, kad Jono Chodkevičiaus diplomatinio talento dėka lietuviai *pasiekė tai, kad Liublino sutarties akte buvo kalbama tik apie lygiateisę sąjungą. Be to, nors aktas skelbė vieną valstybę, tačiau konkretūs jo straipsniai apibrėžė dviejų valstybių konfederaciją.*

Apibendrinant kelių lietuvių autorių pozicijas rašant apie Liublino uniją, reikia pasakyti, kad Z. ir J. Kiaupos savo darbuose akcentuoja lenkų aneksionistinius kėslus LDK atžvilgiu, bet kompromiso dėka pavyko to išvengti, vėlesnį lietuvių šlėktų nulenkėjimą bei vis glaudesnę abiejų valstybių suartėjimą. Svarbiausia priežastimi lietuviams eiti į uniją nurodoma Maskvos grėsmė ir nors tiesiogiai apie tai nerašoma, bet iš tvirtinimo, jog ši unija išlaikė 226 m. išbandymus, galima manyti, kad autoriai mano, nežiūrint visų jos neigiamybių, kad ji pasiteisino. E. Gudavičius pagrindinį dėmesį kreipia į įvairius derybų dėl unijos niuansus bei teisinius jos aspektus, kurie jo nuomone nors ir vertintini gan dviprasmiškai, bet išsaugojo pagrindinius Lietuvos valstybingumo elementus ir nepadarė jos eiline Lenkijos provincija, uniją įvertina kaip konfederaciją. Jis pabrėžia lemiamą Lenkijos įtaką tolimesnei Lietuvos raidai ir nors savo knygoje nerašo, bet savo pasisakymuose jis aiškiai nurodė, jog jei ne ši unija, tai Lietuva jau iki XVII a. būtų atsidūrusi Rusijos sudėtyje be jokių valstybingumo elementų. M. Jučas taip pat šią uniją vertina teigiamai, vadina ją (kaip ir R. Jاسas) federacija, pažymėjo, jog ją parėmė ir platūs LDK šlėktų sluoksniai savo seimeliuose. Ypač įdomus jo pastebėjimas, kad vėliau unijos aktai padėjo lietuviams gintis nuo lenkų pretenzijų. A. Bumblauskas savo darbe nieko esmingai naujo apie šią uniją nepasakė, nebent tiek, kad ją apibūdino kaip kažkokį tarpinį variantą tarp federacijos ir konfederacijos. Visų aptartų autorių pagrindinis priekaištas unijai buvo, kad buvo žymiai apribotas LDK suverenitetas. Bet nė vienas iš jų neatmetė unijos reikalingumo susidariusioje situacijoje.